

**"Американська філософія освіти очима українських дослідників" –
Всеукраїнська науково-практична конференція. — Полтава, 22 грудня 2005 р.**

Болонський процес, що активно входить у наше життя, ставить вітчизняну освітню систему перед фактом неминучих перетворень на основі європейських зразків. Втім нові навчальні технології та інформаційні горизонти, що відкриваються для українських освітян, одночасно ставлять і безліч нових питань, підштовхуючи до переосмислення вже існуючої системи освіти у міждисциплінарному форматі, розгляду її у руслі світових освітніх технологій.

У цьому контексті значний інтерес дослідників викликає американська філософія освіти — феномен малопізнаний, нерідко перекинутий, інколи абсолютизований. Яким чином принципи американської філософії освіти можуть бути використані на українському ґрунті і як український образ американської освіти у свідомості наших освітян, учених, керівників, політиків реально й неусвідомлено впливає на нашу освіту?

На ці та на інші актуальні питання сучасної освіти намагалися відповісти учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Американська філософія освіти очима українських дослідників», що відбулася 22 грудня 2005 р. на базі Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського. Організаторами конференції виступили Управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації, Наукова секція «Фундаментальні проблеми безперервної освіти» Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України та Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського. Фінансова підтримка здійснювалася програмою «Гранти для учасників програм обмінів» відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

Метою конференції стало об'єднання зусиль українських учасників програм обмінів та стажування, що фінансуються урядом США, інших дослідників України в узагальненні теоретичного і практичного досвіду сучасної американської філософії освіти та донесенні його до учасників демократичних перетворень в освіті України у формі практичних рекомендацій з вирішення проблем освіти.

Чим і як можуть бути цікавими міркування про американську філософію освіти? Як висловився керівник проекту Сергій Клепко, гарні філософські директиви та імперативи щодо освіти висловлені як у США, так і в Україні: «Є гарні приклади і великі недоліки в освіті і там, і тут. Однак відсутність педагогічних порівняльних досліджень та достовірної інформації про освітній процес в Україні перешкоджають можливості вести на рівних діалог між українськими та американськими дослідниками. Порівняння двох систем освіти на основі лише побаченого дослідником без певних методів, хоча б таких, які використовуються TIMSS та PISA, є справою суб'єктивною і безперспективною. На мій погляд, важливо налагодити взаємодію між розробниками української і американської філософії освіти не лише у формі препарування американської філософії освіти, а й дослідження, яким чином американська освіта може використати український досвід. Відповідь на це питання сприятиме розбудові освіти як України, так і усїєї глобальної спільноти» (Клепко С.Ф. Переднє слово //Американська філософія освіти очима українських дослідників. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 22 грудня 2005 р. — Полтава: ПОІПО, 2005. — С.8.).

Проект став продовженням пошуків українських дослідників у пізнанні американської освіти та ряду книг, вже виданих за результатами напрацювань у цій сфері — «Використання західного досвіду у шкільній освіті України: 1997-2001» (Н.Б.Вяткіна (упоряд.), КАНДИДАТ, 2002), «Антологія адаптованого досвіду, або Для чого існують програми освітніх обмінів» (Рівне, 2004) та інших.

У конференції взяли участь українські учасники програм обмінів та стажування, що фінансуються урядом США, широке коло дослідників американської філософії освіти. Серед

учасників — представники 13 регіонів України, 8 докторів наук, 29 кандидатів наук (більшість є випускниками програм обміну та стажування, що фінансувалися Урядом США), практичні працівники освіти, представники бізнесових кіл.

Секційні засідання проходили у трьох напрямках: **«Філософія і освіта: потреба трансформаційних інновацій»**, **«Прагматичний, мультикультурний та гендерний виміри сучасної освіти»**, **«Місія критичного мислення і громадянської освіти в сучасній українській освіті»**.

Коротко окреслимо основні думки учасників конференції, висловлені під час пленарного та секційних засідань.

Радіонова І.О. (доктор філос. наук, професор Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди). Тема доповіді: «Ідеї критичної педагогіки в українському контексті». У виступі аналізувались основні ідеї критичної педагогіки, зокрема запропоновані нею розуміння мови можливостей у радикальній практиці, боротьба не тільки з різними формами гноблення, але й за новий тип суб'єктивності, підхід до навчального плану як форми культурної політики. Було підкреслено сигнальну функцію критичної педагогіки та доцільність використання її досвіду при розв'язанні стратегічних завдань, що стоять перед вітчизняною освітою за умов посткомуністичних трансформацій.

Громовий В.В. (заслужений учитель України). Тема доповіді: «На шляху до меташколи: філософські засади й освітні реалії в Україні та США». У контексті розгляду різних аспектів взаємодії філософії та освіти у виступі аналізувались і зіставлялись дві принципово відмінні системи освіти — авторитарна (традиційна) та демократична (яка базується на філософії конструктивізму), підкреслювалася перспективність останньої та її провідна роль у створенні меташколи майбутнього.

Кропотова Н.В. (проректор з наукової роботи Кримського інженерно-педагогічного університету). Тема доповіді: «Інновативність як мета і як засіб: філософська парадигма освіти в епоху «великого розриву»». У виступі розглядалася проблема інноваційної освіти з точки зору концепції трансляції культури. Було визначено два варіанти існування інновативності — як педагогічного засобу (коли впроваджуються інноваційні технології) і як мети освіти (коли формуються інновативні ментальності та зразки поведінки).

Тягло О.В. (доктор філос. наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ). Тема доповіді: «Місія критичного мислення в сучасній українській освіті». У виступі розглядалися причини та специфіка асиміляції українською системою освіти досвіду країн Північної Америки в критичному мисленні, актуальність якого зростає у часи соціальних трансформацій та є важливим засобом зміни ментальності громадян за умов демократичного переходу.

Сейдаметова З.С. (кандидат фіз.-мат. наук, доцент, докторант Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, випускник програми CI, 2004 р. (FSA, IREX)). Тема доповіді: «Технологія трансляції філософії і досвіду американської освіти». У виступі відзначалася необхідність перебудови ідеології існуючої в Україні інфраструктури освіти, розробки спеціальної соціальної технології для трансляції досвіду американської освітньої системи.

Романенко М.І. (доктор філос. наук, професор, ректор Дніпропетровського ОІППО). Тема доповіді: «Вплив американської філософії освіти на процес її інституціоналізації в Україні». У виступі проаналізовано вплив західної філософії освіти на процес її когнітивної інституціоналізації в Україні. Було окреслено найбільш продуктивні підходи до когнітивної інституціоналізації філософії освіти в рамках вітчизняної науки, зокрема ідею інтегративного (міждисциплінарного) характеру філософії освіти.

СЕКЦІЯ «Філософія й освіта: потреба трансформаційних інновацій»

Матвієнко П.В. (кандидат філос. наук, доцент Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури). Тема доповіді: «Освіта: формування структури чи

розвиток функцій?». На відміну від спеціальних та природничих наук, де студентів прийнято орієнтувати на практичне застосування отриманих знань, викладання соціальних та гуманітарних дисциплін в Україні відбувається у формі лише накопичення певної суми знань. Такий принцип є однією з основних причин кризового стану викладання цих дисциплін і мусить бути замінений на проблемно-операційний (або операціональний), заснований на активності студента, який стає здатним самостійно трансформувати набутий корпус знань та навичок для розв'язання нагальних проблем. Американська педагогіка будується саме на проблемно-операційному принципі викладання, націленому перш за все на розвиток адаптивних функцій студента в проблемно-інформаційному середовищі.

Панич О.О. (кандидат філол. наук, доцент, заступник директора з наукової роботи, завідувач кафедри культурології та музикознавства Гуманітарного інституту Донецького національного університету). Тема доповіді: «Американська вища освіта як «практична філософія»: світоглядний сенс і культурні обмеження». Особливістю навчання американських студентів є їх прагматизм і готовність сприймати інформацію тільки як одразу цілком зрозумілу і до того ж «упаковану» порціями, розрахованими на безпосереднє споживання. Навіть студенти докторської програми швидко втрачають увагу на чистій «лекції» і негайно поживляються, якщо їм пропонують працювати з інформацією одразу активно — попри те, що такий підхід суттєво обмежує глибину та обсяг поданих їм пізнавальних відомостей. Що нам можна запозичувати з американського досвіду? Втілювати ми можемо — і мусимо — не «філософію освіти» як ціле — бо тут у нас немає іншого виходу, як виробити свою власну — а окремі світоглядні практики, які віддзеркалюють насамперед загальні світоглядні настанови будь-якого демократичного суспільства. Остеронь при цьому залишаться ті настанови і відповідні їм освітні практики, які втілюють у собі специфічні риси американського світогляду — адже їхнє відтворення на українському ґрунті дало б результат або нульовий, або, радше, цілком негативний.

Парог Ю.В. (кандидат істор. наук, проректор з науково-дослідної роботи Харківського гуманітарно-технічного інституту). Тема доповіді: «Про деякі парадокси вищої школи США». Парадоксальна природа вищої школи США добре поєднується зі змагальною життєвою філософією американського народу і є генератором розвитку цієї унікальної суперечливої системи. Все американське суспільство викроєне із тисяч і тисяч на перший погляд несумісних сегментів: різних культур, ідей, традицій, національностей. У цьому впорядкованому «Melting Pot» швидко народжуються нові ідеї, перевіряються і впроваджуються не тільки технічні, але і соціальні інновації. Це та система, яка швидко приймає і засвоює досвід чужих країн і народів, демонструючи здатність адаптуватися до світу, який швидко змінюється і знаходить ефективні рішення. Цього нам і потрібно вчитися.

Титов В.Д. (доктор філос. наук, професор, завідувач кафедри логіки Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого, заслужений працівник освіти України). Тема доповіді: «Філософські підстави юридичної освіти в США». Якщо порівнювати розвиток вищої юридичної освіти в Україні та в США, відмітними рисами американської освітньої системи можна відзначити автономію вузів, широку участь професійних організацій, тісний зв'язок із практикою, гнучкість навчальних планів, високий ступінь їхньої диверсифікованості відповідно до запитів і здібностей студентів. Особливої уваги заслуговує унікальна практика американської юридичної школи, що поєднує підготовку до юридичної професії з отриманням наукового ступеня, та діяльність спеціалізованих коледжів до-юридичної освіти.

Жук М.В. (кандидат філос. наук, науковий керівник проблемної лабораторії «Центр соціально-гуманітарних аспектів регіональних досліджень» Сумського державного університету, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Сумського ОППО, учасник програми «Громадські зв'язки», 1999 р.), **Медведєв І.А.** (проректор з наукової роботи Сумського ОППО, кандидат наук з державного управління, учасник програми «Громадські зв'язки», 2001 р.). Тема доповіді: «Українська освіта після «помаранчевої» революції: потреба трансформаційних інновацій у розробці та реалізації сучасних стратегій життєвого успіху» (у співавторстві). Сьогодні в Україні є унікальний шанс, спираючись на міжнародну підтримку та

певну консолідацію влади і населення, спробувати подолати «зигзагоподібність» своїх трансформаційних пошуків і дійсно розробити та реалізувати програму інноваційного розвитку. Освіта повинна перетворитися в адаптаційну систему до стратегічного успіху. Корисним може бути досвід США у співпраці університетів, держави, муніципальних органів та роботодавців із працевлаштування випускників, адекватності надання освітянських послуг потребам ринку праці.

СЕКЦІЯ «Прагматичний, мультикультурний та гендерний виміри сучасної освіти»

Під час засідання секції зверталась увага на специфіку та витоки філософії прагматизму, зорієнтованість американської освіти на практику, рівноправні відносини, індивідуалізований підхід, дискусійну форму проведення занять. Обговорювались право і цінність культурного плюралізму, проблеми ідентичності та свободи, ідеї рівності можливостей.

Вяткіна Н.Б. (старший науковий співробітник Інституту філософії НАНУ). Тема доповіді: «Американська філософія прагматизму: витоки і цінності». У виступі в соціально-історичному контексті аналізувались базові ідеї і принципи американської філософії прагматизму (на прикладі теорій Ч.С. Пірса, У. Джемса і частково Д. Дьюї). Теоретичні побудови прагматизму було використано щодо теорії істини, знання і життєвих цінностей з проекцією на сучасну філософію освіти.

Гаврилов М.І. (кандидат філос. наук, професор Донецького державного університету управління). Тема доповіді: «Суб'єктний зміст об'єкта педагогічного впливу в американській системі освіти». На відміну від української освіти, де викладач позиціонує себе як джерело знання і покладає на себе повноваження судді, оцінюючи результат оволодіння студентами сумою знань, американський викладач протягом навчального процесу виконує функції медіатора між студентами й знаннями. Навіть у ситуаціях, коли виникає необхідність оцінювати процес оволодіння знаннями, в яку українські викладачі привносять багато суб'єктивності, американський викладач намагається бути «інтелектуальним дзеркалом», щоб допомогти студентові самому співвіднести процес нагромадження інформації з його кінцевим результатом.

Гриценко З.І. (кандидат істор. наук, доцент Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, випускниця програми РІЕ, 1998 р.). Тема доповіді: «Мультикультурний дискурс в американській філософії освіти». Американська освіта завжди була важливим фактором вдосконалення окремої особистості та пристосування її до нових умов життя у мультикультурному середовищі, а також вміння всього суспільства відповідати на виклики часу. Сучасний характер освіти, її масштаб та різноманітність на всіх рівнях пов'язані з американською культурою. Вплив культури на освітній процес особливо великий з огляду на те, що в США немає національної системи освіти. Остання розглядається як справа громадян кожного штату. У класах зберігаються пропорції, щоб різні соціокультурні групи були в них представлені відповідно.

Курбатов С.В. (кандидат філос. наук, доцент кафедри соціології Державного інституту проблем сім'ї та молоді при Міністерстві України у справах молоді та спорту). Тема доповіді: «Розуміння культури крізь призму підручника з соціології: спроба компаративного аналізу». Чим відрізняється парадигма американської освіти від парадигми української чи російської? В Україні і Росії навчають, як жити, а в американській — живуть навчаючись. Український і російський підручники соціології дають соціологічні методи навчання останнім параграфом. Американський, англійський дають спочатку метод. Українська освіта орієнтована на співвідношення знання з минулим знанням, має сильну ретроспективну тенденцію. Підхід американського підручника орієнтований на майбутнє. У наших історичних підручниках — катастрофічне мислення. Глибока ідентифікація з катастрофічним минулим формує травмовану особистість. Перспектива української освіти й успішної трансформації українського

суспільства — віднайти оптимальне співвідношення з минулим. Культура — це не тягар, який обмежує нашу свободу, а моделі, які дозволяють оптимально себе самореалізувати.

Караманов О.В. (кандидат пед. наук, асистент Львівського національного університету ім. І. Франка). Тема доповіді: «Ідея мультикультуралізму у процесі демократизації освіти в Україні». Завдяки своїй універсальності та доступності ідея мультикультуралізму стає новою філософією суспільства, спрямованою на інтеграцію світового співтовариства на засадах глобалізації. Успішна реалізація американських напрацювань у вітчизняній освіті передбачає звернення уваги насамперед на практичну спрямованість навчання, використання різноманітних підходів до реалізації навчальної діяльності у контексті підготовки учня до «реального життя». Перегляду потребує вся система організації освіти, характер викладання багатьох предметів, зокрема написання підручників з мультикультурних ідеологічних позицій.

Плахотнік О.В. (кандидат філос. наук, асистент Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»). Тема доповіді: «Гендерний вимір сучасної освіти: здобутки американських феміністсько-педагогічних студій». Америка — колиска не лише філософії освіти, але й фемінізму як ідеї теорії суспільного руху. Освіта посідає особливе місце щодо гендерних студій. З одного боку, вона неминує є об'єктом гендерного аналізу і, відтак, критики (оскільки її головні функції — закріплення і відтворення соціокультурних зразків — працюють також на закріплення і відтворення різновидів гендерної нерівності). З іншого, уособлена в постатях і діяльності певних викладачів та створюваних (ними) інституцій, вона постає суб'єктом як гендерних досліджень, так і гендерних освітніх практик, серед яких — викладання відповідних навчальних курсів, проведення гендерних експертиз, видання літератури тощо.

Толстогорова А.В. (кандидат філол. наук, доцент, національний експерт з гендерних питань, проект FAO (м. Київ). Тема виступу: «Вплив жіночого руху на філософію вищої освіти: західний досвід та українські перспективи». Рівень упровадження гендерної складової в освітню політику держави визначає стан розвитку демократичних процесів у суспільстві, а також гендерні перспективи, що відкриваються перед ним у цілому. Сьогодні система вищої освіти України ще не може бути охарактеризована як гендерно демократична, а впровадження гендерного чинника в університетський освітній простір ще проходить тільки початковий етап. Те, що вітчизняна конференція, яка не присвячена спеціально гендерним питанням, змогла зібрати не окремих доповідачів, а цілу секцію, свідчить про те, що в нас формується критична маса дослідників, здатних впливати на формування критичної думки нашої академічної спільноти, та про високий рівень конференції, що збрала людей, котрі перебувають в авангарді наукового мислення.

Горук Н.М. (магістр освіти, асистент Львівського національного університету ім. І. Франка). Тема виступу: «Теоретико-методологічні засади неформальної освіти жінок у Північній Америці». Зміст та структура програм неформальної освіти для жінок у США залежать насамперед від філософської орієнтації організаторів навчання. Серед них чільне місце посідають гуманістична, прогресивна, критична та феміністична орієнтації. Феміністичні педагоги заохочують учнів поділитися своїми особистими історіями, переживаннями і роздумами, побудувати свою унікальну версію правди і реальності, опираючись на власний досвід і становище у суспільстві. Це сприяє утворенню середовища, у якому учні з маргіналізованих суспільних груп/прошарків мають можливість висловитися, здобути свій «критичний голос». Від позиції вчителя, інструктора залежить динаміка в класі, яка впливає на взаємодію з учнями в процесі набуття знань, на зв'язок їх із соціальним контекстом, на можливість соціальних змін, які має на меті емансипаційна педагогіка.

Клепко С.Ф. (кандидат філос. наук, доцент, проректор з наукової роботи Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. О.М. Остроградського). Тема доповіді: «Пошук пісочниці як таємниці американської філософії освіти». Система освіти має розвиватись таким чином, щоб було зрозуміло, яка її роль у досягненні валового внутрішнього продукту країни. Конструкція освіти повинна мати таку структуру, відповідно до якої ми б

знали, фахівців якого типу, людей з якими якостями потребує сьогодні Україна. Згідно з цим ми маємо орієнтувати навчальні заклади, формальні і неформальні. Українська освіта і зараз продукує читачів, а треба продукувати авторів. Фундаментальне завдання нашої освіти — повернути вектор розвитку нашої культури з минулого на майбутнє. Коли в суспільстві йде дискусія, що таке філософія освіти, якою вона має бути, це є гарантією того, що освіта розвивається в правильному напрямі.

СЕКЦІЯ «Місія критичного мислення і громадянської освіти у сучасній українській освіті»

Ковальова А.Д. (канд. істор. наук, доцент Східноукраїнського національного інституту ім. В. Даля). Тема доповіді: «Принцип суспільності у викладанні історії: Джон Дьюї і сучасна українська практика». Хоча американська система освіти, яка характеризується децентралізацією і різноманітністю підходів, значно відрізняється від вітчизняної, а вектор професійного інтересу українських освітян внаслідок входження до Болонського процесу спрямований переважно на європейський регіон, американський педагогічний досвід є надзвичайно цінним для адаптування до української освітньої системи. Особливо це стосується концепції Д. Дьюї щодо суспільної природи навчального процесу, зокрема принципу суспільності, що заслуговує уваги і є перспективним при викладанні історії.

Дубровський В.Ф. (кандидат пед. наук, доцент Севастопольського міського гуманітарного університету). Тема доповіді: «Філософія стандартів для громадянської освіти в США». Наша країна перебуває в стані «інноваційного пошуку»: деяка література стосовно громадянської освіти існує, однак створення базового підручника з громадянської освіти, як у США, є нагальною потребою. При викладанні історії в Україні використовується лінійний підхід, у США — триконцентричний. Недоліком лінійного є те, що за період, поки учні доходять до вивчення новітньої історії, вони забувають більшість попереднього матеріалу, до того ж початок викладання курсу наштовхується на обмеження вікових особливостей школярів. При триконцентричному підході на першому етапі моделлю суспільства виступає школа, на другому — район (квартал, населений пункт тощо), на третьому відбувається критичне осмислення історичних і сучасних процесів на рівні країни.

Шапаренко О.В. (старший учитель кафедри іноземних мов СЕПШ, ХДУ «НУА»). Тема доповіді: «Про досвід США у громадянському вихованні». Громадянська освіта як одна з найважливіших галузей освіти, що готує учнів до повноцінного життя, завжди займає одне із центральних місць у процесі реформ, зумовлених геополітичними, соціальними, економічними й культурними змінами у суспільстві. В Америці питанням громадянського виховання займається громада. Про рівень громадської освіти (громадський обов'язок) у США свідчить той факт, що для вступу до вузу американські діти повинні мати певну кількість безкоштовно відпрацьованих годин на користь громади. Важливою особливістю американської освіти є децентралізація — влада дає рекомендації, але не втручається в регіони.

Станіславський А.Р. (перекладач, м. Харків). Тема виступу: «Письмовий виклад: американські підручники в контексті пострадянської вищої школи». Доповідач розповів про власний досвід перекладу й адаптації літератури, що стосується писемного мовлення. Зокрема підкреслив, що американці використали традиції Європи, проте завдяки своєму прагматизму змогли довести це до рівня технології, що працює, подати мистецтво писемного мовлення в привабливій для споживача формі.

Пономаренко Л.П. (кандидат психол. наук, доцент Південноукраїнського державного педагогічного університету, м. Одеса). Тема доповіді: «Ментальність, ядерні цінності та філософія освіти в Україні і США». Особливості ментальності українців як відображення культурно-історичного досвіду народу є реальним фактором, що стримує розвиток демократії. В українській школі, спадкоємниці радянських традицій, нема місця навчанню дітей свободі вибору, розвитку почуття власної гідності, навичкам критичного мислення, вміння відстоювати свої права. У більшості шкіл панує авторитарний дух, сувора дисципліна, вимогливість

учителів, що підтримується жорсткою централізацією системи освіти. Виховання в українських сім'ях теж здебільшого залишається орієнтованим на слухняність та виконання батьківських вимог. Зміна ментальнісних настанов відбувається дуже повільно і потребує цілеспрямованих зусиль щодо впливу на суспільну свідомість. Вихід — у впровадженні основ демократичної освіти в педагогічних закладах, проведенні тренінг-семінарів для молодих педагогів, студентської молоді, батьків (наприклад, «Тренінг батьківської ефективності» за Т. Гордоном) за участю тренерів, обізнаних з ідеями, філософією та методами освіти для демократії.

Соломадін І.М. (керівник лабораторії гуманітарної освіти «Школа діалогу культур», гімназія «ОЧАГ», м. Харків). Тема доповіді: «Діалог в освіті, освіта як діалог». У виступі розглядався та аналізувався оригінальний підхід до проблеми діалогу в сучасній освіті та розуміння освіти як діалогу в роботі відомого американського філософа освіти Ніколаса Барбаліса (Nicholas Burbules) «Діалог в навчанні. Теорія та практика». Було зроблено деякі висновки щодо можливої співпраці між цим підходом та таким напрямком сучасної української освіти як «Школа діалогу культур», зокрема розглянуто перспективи поширення практики діалогу в сучасній освіті та суспільній практиці.

Калюжна В.Ю. (кандидат пед. наук, доцент Луганського державного університету внутрішніх справ). Тема доповіді: «Філософія освіти США як чинник становлення та розвитку американської нації в епоху Просвітництва». Американський досвід дає підстави стверджувати, що система освіти, яка сповідує світоглядний плюралізм, віротерпимість, інтелектуальну свободу, разом з тим покликана сприяти формуванню національної ідентичності, забезпечити функціонування державної мови, збереження культурних традицій тощо. Ефективна освіта повинна відповідати потребам економіки, соціально-політичної галузі й сприяти формуванню моральності, здорового способу життя та працелюбства — якостей, без яких жодна країна не змогла досягти процвітання. Історико-педагогічний досвід США вчить, що освіта може успішно сприяти подоланню соціального песимізму, викликаного «тотальним критицизмом» суспільної свідомості в нашій країні на сучасному етапі.

За матеріалами конференції видано науковий збірник, до якого увійшли відібрані внаслідок конкурсу 30 статей, що найповніше розкривають завдання конференції, та українська бібліографія про американську філософію освіти. Збірник буде розповсюджено серед освітян та освітніх НДО, бібліотек України. Електронний варіант книги можна замовити за адресою: klepko@pei.poltava.ua.

Огляд підготувала аспірантка
кафедри філософії Полтавського
державного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка **Бондар Тетяна**
Олексіївна